

PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, EMOČNĚ-KOGNITIVNÍ VZDĚLÁVACÍ INFRASTRUKTURA A SYNCHRONIZACE PRAVIDEL ROZVOJE DĚTÍ

PRESCHOOL EDUCATION, EMOTIONAL-COGNITIVE EDUCATIONAL INFRASTRUCTURE, AND SYNCHRONIZATION OF CHILD DEVELOPMENT RULES

Radim Šíp

Centrum výzkumu, Fakulta humanitních studií, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Abstrakt

Studie představuje koncept emočně-kognitivní vzdělávací infrastruktury (EKVI), identifikovaný ve výzkumu programu Začít spolu a zde aplikovaný na prostředí mateřských škol. Ukazuje, že jeho význam přesahuje konkrétní program. EKVI označuje soubor vztahových, emočních a organizačních podmínek umožňujících efektivní rozvoj kognitivních dovedností. Na základě teorií Piageta, Vygotského, Bronfenbrennera, Damasia a Barrettové formulujeme devět pravidel rozvoje a zdůrazňujeme význam jejich synchronizace jako podmínky akcelerace kognitivního vývoje skrze kultivaci socio-emočních dovedností.

Klíčová slova: *emočně-kognitivní vzdělávací infrastruktura, synchronizace, socio-emoční vývoj, kognitivní rozvoj*

Abstract

The study introduces the concept of Emotional-Cognitive Educational Infrastructure (ECEI), identified in research on the Step by Step program and applied here to kindergartens. It argues that its relevance exceeds any single educational model. ECEI refers to relational and emotional conditions enabling effective cognitive development. Drawing on Piaget, Vygotsky, Bronfenbrenner, Damasio and Barrett, we formulate nine principles and emphasize their synchronization as a prerequisite for accelerating cognitive development through the cultivation of socio-emotional skills.

Keywords: *emotional-cognitive educational infrastructure, synchronization, socio-emotional development, cognitive development*

1 ÚVOD

Výzkum programu Začít spolu ukazuje souvislost mezi rozvojem socio-emočních a kognitivních dovedností, avšak mechanismy této vazby zůstávají nedostatečně vysvětleny. Příspěvek proto představuje koncept emočně-kognitivní vzdělávací infrastruktury (EKVI) jako analytický rámec, který tuto souvislost vysvětluje prostřednictvím kvality interakcí a jejich synchronizace ve vzdělávacím prostředí.

2 TEORIE

Příspěvek vychází z interakčního paradigmatu (Piaget, 1991; Vygotskij, 1978; Bronfenbrenner, 1979, 2005) a současného výzkumu emocí a kognice (Damasio, 2010; Barrettová, 2020, 2021). Poznání je chápáno jako výsledek adaptivních procesů vznikajících v interakcích mezi jedincem a prostředím. Emoční regulace zde nepředstavuje doplněk, ale podmínku kognitivního zpracování. EKVI tento vztah operacionalizuje jako kvalitu sociálních, materiálních a organizačních podmínek, které umožňují efektivní učení a rozvoj metakognitivních schopností.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkum (Denglerová et al., 2024) zahrnoval kvantitativní i kvalitativní část. Kvantitativní analýza prokázala výrazně vyšší úroveň metakognitivních dovedností u žáků programu Začít spolu. Etnografická část se proto zaměřila na otázku, jaké procesy tento efekt zprostředkovávají. Prostřednictvím pozorování výuky, rozhovorů analyzované situační analýzou byla sledována kvalita interakcí, emoční klima a projevy metakognice jako indikátory rozvoje. Analýza mapovala prvky prostředí a jejich vztahy, což vedlo k identifikaci EKVI jako systémové infrastruktury učení. Teorie (Piaget, 1991; Vygotskij, 1978; Bronfenbrenner, 1979; Damasio, 2010; Barrettová, 2020) byly využity k vysvětlení mechanismů tohoto vztahu. Se znalostí EKVI byl následně realizován výzkum v prostředí mateřské školy, zaměřený na procesy synchronizace pravidel.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Bylo formulováno devět pravidel popisujících podmínky rozvoje kognitivních schopností. EKVI je neorganizuje lineárně, ale umožňuje jejich synchronizaci jako provázaného systému regulujícího kvalitu interakcí. Pravidla zahrnují vývojový rámec (variabilita a proměnlivost struktur; Piaget, 1991) a proces učení: činnost a zpětná vazba, práce s chybou (Soncini et al., 2021; Montessori, 2018), spolupráce (Vygotskij, 1978), diverzita prostředí, bezpečí a reflexe učení (Bronfenbrenner, 1979; Damasio, 2010; Barrettová, 2020). Proměnlivost označuje kontextovou zvratnost výkonu, diverzita variabilitu podnětů a perspektiv, reflexe metakognitivní regulaci. Jejich synchronizace redukuje emoční a kognitivní bariéry a zvyšuje efektivitu využití kognitivní kapacity žáků.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

EKVI ukazuje, že rozhodující je kvalita interakcí a míra jejich synchronizace, nikoli izolovaná aplikace metod. EKVI vytváří podmínky pro vysokou míru synchronizace pravidel tím, že systematicky uspořádává vztahové, emoční a organizační dimenze prostředí. Synchronizace zde označuje dynamické vyladování pravidel v reálném čase: změna v oblasti bezpečí, spolupráce či reflexe okamžitě modifikuje ostatní procesy a stabilizuje vztah mezi nároky prostředí a kapacitami jedince. Tím dochází k redukci bariér a k akceleraci kognitivního rozvoje jako emergentnímu efektu interakcí (Denglerová et al., 2024; Šíp, 2025). Limitem je kontextová vázanost etnografických dat a obtížné oddělení mimoškolních vlivů. Další výzkum by měl zpřesnit indikátory rozvoje a ověřit přenositelnost modelu.

PODĚKOVÁNÍ

První část výzkumu byla uskutečněna v rámci projektu Zhodnocení přínosu konstruktivistických metod výuky v programu Začít spolu, podpořeného Nadací České spořitelny.

6 LITERATURA

- Barrettová, L. F. (2020). *Jak se tvoří emoce?* Leda.
- Barrettová, L. F. (2021). *Sedm a půl kapitoly o mozku*. Slovart.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development. Experiments by nature and design*. Harvard UP.
- Bronfenbrenner, U. (2005). *Making human beings human. Bioecological perspectives on human development*. Sage.
- Damasio, A. (2010). *Self comes to mind. Constructing the conscious brain*. Pantheon Books.
- Denglerová, D. et al. (2024). Výzkumná zpráva – Benefit programu Začít spolu. [on-line] [2025-05-28]. Dostupné z: <https://fhs.utb.cz/mdocs-posts/benefit-programu-zacit-spolu/>
- Montessori, M. (2018). *Absorbující mysl. Vývoj a výchova dětí od narození do šesti let*. Portál.
- Piaget, J. (1970). *Structuralism*. Basic Books Inc.
- Piaget, J. (1991). *The Psychology of Intelligence*. Routledge.
- Ronan, K. R., & Johnston, D. M. (2005). *Promoting community resilience in disasters: The role for schools, youth, and families*. Springer.
- Soncini, A., et al. (2021). Error handling in the classroom: An experimental study of teachers' strategies to foster positive error climate. *European journal of psychology of education*, 36, 719–738.
- Šíp, R. (2025). Synchronizace: Rozvoj kognitivních schopností v programu Začít spolu. *Pedagogická orientace* 35(2), 108–131.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society. The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.